

8. Ухвала Лозівського міськрайонного суду Харківської області від 07.02.2022 р. у справі № 629/621/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102993167>.

9. Ухвала Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська від 16.06.2022 р. у справі № 629/621/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105257246>.

10. Рішення Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська від 11.08.2022 р. у справі № 629/621/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106146567>.

**Матвєйкін М. Д.**

*студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства  
(кримінальна юстиція) Національного університету  
«Одеська юридична академія»*

*Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри цивільного процесу,  
доцент Гонгало Р. Ф.*

### **ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ТА НАДАННЯ**

В умовах цифровізації суспільства все більший інтерес викликає нормативне регулювання, процесуальне значення, порядок та особливості застосування електронних доказів у цивільному судочинстві. Безумовно, цивільний процес – це одна із найдинамічніших галузей права, розвиток якої зумовлений активним процесом модернізації суспільства в умовах стрімкого прогресу технологій. Це насамперед впливає на законодавство і відображається у змінах його норм, зокрема у появі нового засобу доказування у цивільному процесі, такого як електронний доказ.

Наукові публікації, які з'явилися в останні роки, та й внесені до ЦПК України зміни, поставили перед наукою питання про необхідність і доцільність трансформації норм доказового права у зв'язку з появою та широким поширенням на практиці нових джерел доказової інформації, що мають електронну (цифрову) природу. Наукові дискусії розгортаються навколо такого поняття як «електронні докази». Спектр думок досить широкий, що свідчить про складність і багатоаспектність розглянутих явищ нової реальності.

Варто наголосити, що інститут електронних доказів сформувався із прийняттям відповідних змін у законодавстві у 2017 році та є відносно новим в українському законодавстві. В той же час, на сьогодні вже сформувалася стала судова практика з огляду на застосування електронних доказів, зокрема наявними є висновки Верховного Суду.

У зв'язку із введенням в Україні 24 лютого 2022 року воєнного стану, Рада суддів України оприлюднила рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. У вказаних рекомендаціях Радою суддів України рекомендується, із розумінням ставитися до питань, які пов'язані із поверненням різних видів процесуальних документів, залишення їх без руху, встановлення строків та за можливості вживати заходів щодо продовження їх щонайменше до закінчення воєнного стану.

Слушною є думка Л. А. Кондрат'євої, яка зауважує, що законодавче закріплення електронних доказів як засобів доказування є своєчасним прогресивним кроком, особливо в тих умовах, в яких Україна перебуває вже тривалий час. А саме в умовах пандемії, що охопила весь світ ще в 2019 році, та в умовах жорстокої війни, яку Україна переживає сьогодні [1, с. 93].

Отже, в умовах воєнного стану актуальності та широкого застосування набуває дистанційне правосуддя, зокрема дистанційний документообіг, подання електронних доказів, дистанційний розгляд справ у режимі відеоконференції, отримання рішень суду в електронному вигляді. В цьому процесі електронні докази відіграють дуже важливу роль та мають переважне значення для процесу доказування в цивільному судочинстві.

Порівнюючи між собою письмові та електронні докази, можна дійти висновку про матеріальну природу останніх, а саме до того, що вони якраз не мають матеріальної форми, а зберігаються на спеціальних пристроях, що записують інформацію. До того ж такі електронні, наприклад, документи можуть зберігатися не тільки на одному носії. Але на цьому можливі проблеми розшифрування даних не закінчуються. Щоб отримати таку інформацію, потрібно вдаватися до спеціального програмного забезпечення.

Аналізуючи цю інформацію, можна зрозуміти, що електронні докази є складними, з погляду технологій, способами досягнення істини. Але незважаючи на такі складнощі, можна сказати, що вони є самостійним видом доказів, поряд із письмовими.

Сьогодні науковцями наводяться різні класифікації електронних доказів, так І. В. Солончук класифікує докази за різними критеріями, зокрема:

- залежно від джерела одержання електронного доказу: електронні документи (текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо); веб-сайти; повідомлення (текстові, голосові, мультимедійні); метадані, бази даних; інші джерела отримання інформації;
- залежно від суб'єкта фіксації доказів на матеріальному носії: електронні докази, зафіксовані самим учасником справи (за допомогою ЕЦП); електронні докази, зафіксовані уповноваженими особами; електронні докази, зафіксовані нотаріусом [2, с. 49].

Слід звернути увагу також і на процедурі подання таких доказів, що має велике практичне значення для формування судової практики. Не менш важливим кроком перед подачею електронного документа до суду є його фіксація. При пред'явленні електронного доказу до суду слід також акцентувати увагу на ідентифікації особи, яка створила такий доказ. Використання електронних доказів в цивільному судочинстві, можливість подавати процесуальні документи в електронній формі, нагляд за рухом справи дистанційно призводить до ефективності здійснення цивільного судочинства в умовах, коли досить складно очно звернутися до суду в зв'язку з воєнними діями в Україні. До того ж інформація щодо кожної конкретної справи, а також інші відомості, що стосуються комунікації між судом та учасниками судового процесу надсилаються до електронного кабінету учасника справи в автоматичному режимі, що позбавляє особу необхідності особистої участі в суді, особливо в період воєнного стану.

Важливого значення набувають питання забезпечення в ході судового розгляду електронних доказів. Однією із актуальних проблем, які постають в цьому процесі є відповідна кваліфікація судді в ІТ-сфері, яка постійно розвивається.

Під час огляду таких електронних доказів, суддя має розуміти багато ІТ аспектів, які часом викликають труднощі у фахівців. Варто також зазначити, що суддя може надіслати такі докази на експертизу, але знову ж таки це лише право судді, а не закріплений обов'язок. Спираючись на виявлені проблеми електронних доказів у цивільному процесі, варто визначити деякі шляхи їх вирішення.

Так, на нашу думку, необхідним є встановлення обов'язкової участі експерта щодо оцінки електронних доказів. Як зазначалося раніше, суддя, через особливості своєї професії та людського чинника, не може бути експертом у всіх галузях, тому під час дослідження деяких електронних доказів варто залучати експертів. Отже, участь експерта допоможе заповнити певні проблеми та надати підтримку у встановленні юридичної істини.

Ще одним проблемним питанням можна вважати електронні докази, які містяться у месенджерах. Проблема таких доказів полягає у тому, що їхні оригінали в будь-який момент можуть бути безповоротно видалені як випадково, так і цілеспрямовано, що трапляється частіше. У такому разі суд має всі підстави не брати до уваги такий доказ.

Вирішення цієї проблеми полягає у застосуванні іншого процесуального інституту – забезпечення доказів. Таким чином, за клопотанням сторони суди вживають заходів для забезпечення таких доказів шляхом їх огляду у судовому засіданні з портативних пристроїв зацікавлених сторін. Тому, подаючи електронні докази у вигляді листувань, стороні варто відразу потурбуватися про їх забезпечення.

Таким чином, застосування у цивільному судочинстві електронних доказів потребує подальшого детального осмислення, не лише щодо змісту даного виду докази, а й з урахуванням процесуальних особливостей існуючих правил щодо їх збирання, дослідження та подальшої оцінки судом. Наукова думка має бути спрямована на вивчення цивільної процесуальної форми, що об'єктивно змінилася, трансформація якої викликана появою не тільки раніше невідомих законодавству електронних доказів, а й впровадженням інформаційних технологій у саму процедуру розгляду та вирішення цивільних справ у судах.

#### **ЛІТЕРАТУРА:**

1. Кондрат'єва Л. А. Електронні докази в цивільному судочинстві в період воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3. С. 90-93.
2. Солончук І. В. Електронні докази у цивільному судочинстві: переваги та недоліки законодавчих нововведень. *Juris Europensis Scientia*. 2021. № 2. С. 48-52.